

Si Kenkoy Bilang Kuwelang Ingles sa Komiks:

Isang Pagdalumat sa Karabaw English Bilang Instrumento ng Pagsulong ng Makabayang Diwa sa Panahon ng Kolonyalismong Amerikano; 1929-1934

■ MARIA MARGARITA MERCADO BAGUISI

Nakapagtapos ng kursong AB History sa De La Salle University, Manila. Siya ay kasalukuyang mag-aaral ng kursong Kasaysayan sa gradwadong antas sa parehong institusyon at nasa proseso ng pagsulat ng kaniyang tesis masterado. Ilan sa kaniyang interes sa pananaliksik ay ang mga panlipunang kilusan, cultural history, at postcolonial studies.

ABSTRAK

Ang tinaguriang “Carabao English” ay inilalarawan bilang isang katawa-tawa at hindi kanais-nais na paraan ng komunikasyon. Kinikilala ito bilang paraan ng pilit na paglakip sa dayuhang wika kung saan nagkaroon ng korupsiyon (sariling maka-Pilipinong pagbabaybay) ang wikang Ingles dahil sa naging paghahalo nito sa wikang Filipino. Tatangkain ng papel na ito na matunton ang naging paggamit sa “Carabao English” na mababakas sa mga diyologo na inilarawan ni Tony Velasquez sa kaniyang likhang-sining na Kenkoy Komiks. Si Kenkoy ang kumatawan sa ‘kuwelang Ingles’ na sa unang pagtingin ay katawa-tawa ngunit kung bibigyan ng malalim na pagsusuri ay nagpapahiwatig ng mga makabayang aral at mga tunggalian sa isang kolonyal na lipunan. Layunin ng pag-aaral na mabigyan ng masusing pagtalakay at masuri ang mga symbolismong pumapaloob sa Kenkoy Komiks na makikita sa ilustrasyon at mga linya nito. Bukod pa rito, layunin ding mabigyang-linaw at maisakonteksto ang nilalaman ng sining ng pagguhit at wikang “Carabao English” sa ilalim ng pamamahala ng Estados Unidos

ABSTRACT

“Carabao English” is portrayed as a farcical and an unfavorable means of communication. It was known to be caused by an enforced adherence to the use of a foreign language wherein it formed a ‘corrupted version’ (based on the Philippine enumeration) of the English language due to its contact and mixing with the Filipino language. This paper aims to trace the usage of “Carabao English” based on the dialogues in Tony Velasquez’ Kenkoy Komiks. The main character, Kenkoy, embodies the use of “Humorous English” which at first glance may seem laughable however under thorough analysis implies patriotic values and underscores the struggles of Filipinos under a colonial society. The purpose of this study is to highlight and contextualize the use of “Carabao English” under the American colonial period in the Philippines and its use by the author in order to achieve nationhood. The dynamics of response and conflict within the Filipino society under a period of cultural change brought about by a new colonial era based on the comics, can be seen from the study. The study proposes that language underwent a process of acculturation

sa Pilipinas at ang papel at paggamit ng nasabing wika sa layunin ng may-akda upang maisulong ang kaniyang mithiing pagkabansa. Matutunghayan mula sa pag-aaral ang pagtugon at ang pakikipagtunggali ng lipunang Pilipino sa panahon ng mga kultural na pagbabago sa dagok ng kolonisasyon mula sa komiks. Iminumungkahi ng pag-aaral na nagkaroon ng proseso ng akulturasyon sa wika kung saan sinasalamin nito ang pag-angkin ng lipunang Pilipino sa mga dayuhang elemento, ngunit nagkaroon ng pagtatakip upang maipagpatuloy ang diwang makabayan sa kabila ng kaayusang kolonyal na pinatatakbo ng Estados Unidos sa bansa.

Mga Susing Salita: komiks, Carabao English, Kenkoy, patriotismo, wika

where it reflects a gradual acceptance of foreign cultural elements within the Filipino society but nevertheless, became instrumental in promoting patriotism by serving as an alternative expression of continued resistance to American colonial rule.

Keywords: comics, Carabao English, Kenkoy, patriotism, language

Komiks at wika bilang mga lente ng pagsusuri sa ginagalawang lipunan

Ang pagsusuri ng komiks ay isang makabagong pag-aaral sa pang-akademikong larangan. Sa Linguistics, marami nang mga pagsusuri ang naisagawa hinggil sa uri ng wika na ginagamit sa komiks sa pamamagitan ng iba't ibang sangay ng nasabing larangan. Isa na rito ang "Structuralism" (D'Angelo & Cantoni 627 - 635) kung saan sinusuri ang komiks bilang isang 'wika' na naglalaman ng iba't ibang kultural na salik na maaaring masuri sa pamamagitan ng paghahati nito sa maliliit na mga yunit. Ginagamit din ang balangkas ng "Semiotics" (Pierce 13) kung saan nakapokus ang pagsusuri ng komiks batay sa ginagamit na ekspresyon at pagpapakahulugan gamit ang iba't ibang punto ng perspektiba at simbolismo na maaaring matagpuan sa komiks. Marami ding mga pag-aaral ng komiks ang gumagamit ng "Cognitive Linguistics" (Croft 1-4) upang maiugnay ang mga nilalamang pagpapakahulugan sa ibinabahaging estruktura ng wika sa komiks. Upang maging epektibong "wika" ang komiks mayroon itong sistematikong estruktura ng grapikong representasyon o pagsasalarawan na nakaporma sa isang sunod-sunod (*sequential*) na paraan. Mula sa puntong ito, itinuturing na "Visual Language" (Cohn 3) ang Kenkoy Komiks dahil pumapaloob ito sa porma o estruktura sa sining ng komiks.

Wala pang naging sistematikong pag-aaral hinggil sa Kenkoy Komiks bilang daluyan ng nasyonalismo at ang pakikipagtunggali nito gamit ang 'Carabao English' sa kaayusang kolonyal na inilapat ng Estados Unidos. Nais ng pag-aaral na ito na matunton ang proseso ng pag-angkin at pag-angkop ng mga Pilipino sa wika sa dagok ng pananakop ng Estados Unidos at matunghayan ang kahalagahan ng Kenkoy Komiks na sumasalamin sa "Carabao English" na ang nasabing wika ay akulturasyon ng wikang Ingles at Tagalog. Sa mga paraang ito, maisasakonteksto ang mga naging hakbang sa paggamit sa dayuhang wika sa loob ng kolonyal na lipunan sa Pilipinas at samakatuwid ay matutukoy ang mga realidad at mga suliraning pangwika batay sa Kenkoy Komiks at naging implikasyon ng mga ito

sa kabuuang pag-unawa sa wika. Sa gayon, matutukoy sa pamamagitan ng pananaliksik ang natatanging kahalagahan ng “Carabao English” sa akdang Kenkoy Komiks sa pagsulong ng diwang makabayan sa panahon ng Kolonyalismong Amerikano sa Pilipinas. Kasama rin dito ang pagsusuri ng konteksto sa paggamit ng tinaguriang “Carabao English” sa Kenkoy Komiks bilang salamin sa pang-araw-araw na ginagalawang lipunan sa panahon ng ika-20 siglo sa Pilipinas.

Ginamit sa pag-aaral na ito ang balangkas ng ‘Sociolinguistics’ (Hudson 4) kung saan maaaring masuri ang ugnayan sa pagitan ng paggamit ng wika at ang estrukturang panlipunan. Isinasaad ng nasabing teorya ang paggamit ng wika bilang isang salik sa pagbubuo ng lipunan at kung paano hinuhubog ng lipunan ang kanilang wika batay sa paggamit nito. Itinatawid na kaisipan batay sa ‘Sociolinguistics’ ang kahalagahan sa pagsusuri ng mga paraan sa paggamit ng wika sa lipunan, kung kaya’t maaaring madatnan ang iba’t ibang panlipunang salik tulad ng antas ng edukasyon, etnisidad, kasarian, at edad upang maunawaan ang kinabibilangang antas ng isang indibidwal sa lipunan. Sa paraang ito, maaaring maunawaan si Kenkoy bilang kumakatawan sa pangkaraniwang Pilipino at ang pagsasalarawan ng mga karanasan sa ilalim ng kolonyal na administrasyon ng Estados Unidos kasama ang mga panibagong institusyong ipinapataw nito sa lipunan.

Nakatuon ang pag-aaral sa pagsusuri sa naging paggamit ng wika (Carabao English) at ang karagdagang mga pahayag sa Kenkoy Komiks – ang kauna-unahang komiks na inilimbag sa Pilipinas; 1929 – 1934. Pumapaloob ang paglimbag nito sa kolonyal na lipunan sa ilalim ng pamamalakad ng Estados Unidos kung kaya’t sinasalamin nito ang mga panlipunang kondisyon at mga kaganapan sa mga Pilipino noon. Tinatangkang matunton ng pananaliksik ang naging pagpapatuloy ng diwang makabayan ng lipunang Pilipino sa konteksto ng wika sa unang bahagi ng ika-20 siglo upang matugunan ang mga pagbabagong ipinataw ng mga kolonyal na pamantayan at mga institusyon. Bahagi ng pag-aaral ang pagtalakay sa pag-angkop, pag-angkin, at pagtatakip ng kultura at wikang Pilipino na tumuon sa proseso ng akulturasyon kung saan nagsilbing tagapagpatuloy ito ng kalinangang Pilipino sa kabila ng mga pagbabago bunga ng pananakop.

Sa pananaliksik na ito matutunghayan ang kahalagahan sa pagsusuri ng wika at panitikan sa pag-aaral ng kultura at kasaysayan. Magkatuwang ang tatlong ito, dahil mula sa wika at panitikan, nagagawang maipahayag at maibahagi ang diwa at kultura ng isang bansa at sa daloy ng panahon ay hinuhubog ito ng kasaysayan. Samakatwid, ang bakas ng mga naging karanasan ng bansa sa konteksto ng kasaysayan ay maaaring matanaw mula sa larangan ng wika at panitikan. Dumadaloy at sinasalamin din ang kolonyal na karanasan ng mga bansang *Third World* sa panitikan kung kaya’t nagsisilbi itong mayamang batis sa pangkalahatang pagwawasto at pananaliksik sa naging proseso ng akulturasyon ng wika at kultura sa dagok ng pananakop. Isa itong pag-aaral ng ginagalawang lipunan sa pamamagitan ng pagtingin sa mga paraan sa paggamit ng wika. Nais matugunan ng pag-aaral na ito ang sistematikong pagsusuri ng “Carabao English” bilang salamin ng pakikipagtunggalian nito sa kolonyal na kaayusan ng Estados Unidos gamit ang wika bilang

lente ng pagsusuri. Mauunawaan ito sa pamamagitan ng Linguistics at ang karagdagang sub-field nito, ang Sociolinguistics, upang matanaw ang pagsusuri sa sumusunod: ang porma ng wika, ang pagpapakahulugan sa wika, at ang konteksto sa paggamit ng wika. Samakatwid, nakatuon ang artikulo sa pagsusuri ng "Linguistic Imperialism" (Phillipson 1-7) ng wikang Ingles kung saan isinasaad nito ang pangunahing tungkulin bilang sistematikong pamamaraan ng kultural na imperyalismo. Ayon kay Phillipson, "English is employed as a product, process, and project that maintains the neoliberal order" (39) kung kaya't ang pag-aaral nito ay maaaring maging gabay upang maunawaan at matuklasan ang mga pangyayari sa lipunang Pilipino sa ika-20 siglo gamit ang nasabing wika. Sa pag-aaral ni Maldonado-Torres (240-270) isinaad ang umiiral na kolonyal na kamalayan sa kasalukuyang lipunan sa pamamagitan ng pagsusuri ng wika at panitikan, "[Coloniality] is maintained alive in books, in the criteria for academic performance, in cultural patterns, in common sense, in the self-image of peoples, in aspirations of self, and so many other aspects of our modern experience (243). Kasama rin sa pananaliksik ang layuning maunawaan ang sistematikong pamamaraan ng kultural na pananakop gamit ang wika at ang naging tugon ng sinasakop na lipunan. Malalim ang pangangailangan upang masuri ang pag-aaral hinggil sa wika, kultura, lipunan, at ang ugnayan nito sa mga pagbabago dulot ng pananakop gamit ang Kenko Komiks na nais masuri ng artikulo.

Usaping "Amerikanisasyon": Simula ng Pakikipag-ugnayan

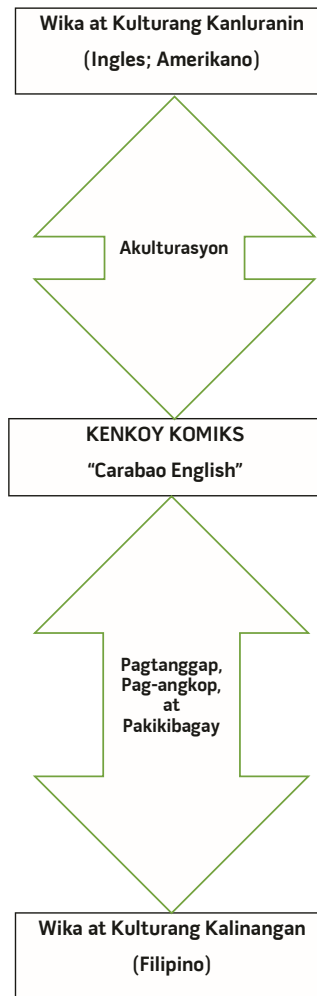
Matapos ang digmaan sa pagitan ng Espanya at Estados Unidos noong 1898, nakuha bilang kolonya ng Estados Unidos ang Pilipinas sa pamamagitan ng Treaty of Paris. Bilang panibagong teritoryo ng Estados Unidos, sumailalim ang Pilipinas sa kolonyal na administrasyon ng Estados Unidos at mabilisang isinagawa ang mga pagbabago sa sistema ng edukasyon at iba't iba pang mga panlipunang institusyon. Nadatnan na ang pagturo ng wikang Ingles ay naging paraan upang matamo ang imperyalismong layunin ng Estados Unidos. Katuwang sa adhikain ng "Benevolent Assimilation," opisyal na naging sentral na wika ng pagtuturo ang wikang Ingles sa sektor ng edukasyon nang pinahintulutan ang Philippine Public Law Act 74 o Organic School Act (Philippine Commission, 1901). Sa pamamagitan nito, ipinadala ng Estados Unidos ang mga guro ng wikang Ingles sa Pilipinas at nakilala ang mga ito bilang "Thomasites." Sila ang naging pangunahing guro ng wikang Ingles sa Pilipinas. Mula rito, nagsimulang magkaroon ng malawakang pangwika at pangkulturang kolonisasyon kung saan ang batayan ay ang pagpataw ng wikang Ingles sa lipunang Pilipino.

Itinuturing bilang "the greatest contribution of American Colonialism in the Philippines" ang tinaguriang "Americanization" ng edukasyon sa ilalim ng pamamahala ng Estados Unidos mula 1899 hanggang 1946. Hindi lamang wikang Ingles ang itinuro kundi ang kulturang kolonyal at mga makakanluraning asal. Sa panig ng mga Amerikano, ito ang simbolo ng kanilang pag-unlad at mga pagsisikap upang maging sibilisado ang mga Pilipino. Subalit, hinamon din ito ng makabayang iskolar tulad ni Constantino at iginiit na isang mekanismo ng opresyon ang wikang Ingles at ang pagpataw ng mga makakanluraning asal kung saan nagbunga ito ng malalim na hidwaan sa antas ng mayayaman at mahihirap. Ayon kay Constantino, "English has become a status symbol, while the native tongues are

looked down upon" (19). Isinasaad naman sa pag-aaral ni Hsu (39-62) na ang ipinataw na polisiya sa paggamit ng wikang Ingles ay isang paraan upang ikubli ang imperyalismo ng Estados Unidos sa katagang "benevolence" at "democratic Americanization." Sa artikulong ito, naunawaan na ang wikang Ingles ay naging isang "hegemonic device" upang ipataw ang ideolohiyang kolonyal. Sa pagsusuri ng Kenkoy Komiks at ang karagdagang wikang ginamit ng pangunahing tauhan (Carabao English), maaari itong tingnan bilang daluyan ng kamalayang Pilipino sa panahon ng kultural na pananakop ng Estados Unidos. Kung satirikal ang Kenkoy Komiks, marahil ang tunguhin ng may-akdang si Tony Velasquez ay ipahayag ang pagmamahal sa sariling wika at kultura.

Nakaangkla rin ang pagbabalangkas ng papel sa konsepto ng "akulturasyon," upang maunawaan ang naging tugon ng mga Pilipino sa wikang Ingles na batay sa Kenkoy Komiks. Sa pamamagitan nito, mabibigyang-linaw at konteksto ang naging proseso at pagdaloy ng pakikipag-ugnayan ng kulturang kalinangan at ng mundong kanluran upang magsilbing batayan sa diskurso hinggil sa panitikan at wikang kolonyal sa panahon ng pananakop ng Estados Unidos sa Pilipinas. Para sa pananaliksik na ito, gagamitin ang katagang, "amerikanisasyon" na mayroon ding parehong pakahulugan sa akulturasyon. Nakatuon ang papel sa pagsusuri sa pagpasok ng dayuhang wika, ang pagpataw ng dayuhang pamantayan sa ibabaw ng kultura at wikang kalinangan. Ang akulturasyon ay isang proseso ng pakikibagay sa mga pagbabago ng lipunan (Teske 351). Bahagi rin nito ang proseso ng sadyang pagbabago bunga sa pakikipag-ugnayan sa iba't ibang kultura o wika. Maaari itong maranasan ng isang indibidwal o grupo, at para sa pananaliksik na ito ay gagawing batayan ang mga pagkilos ni Kenkoy na kumakatawan sa "Pilipino" at susuriin ito sa loob ng kolonyal na lipunan sa unang bahagi ng ika-20 siglo. Matutunghayan mula sa paglalahad ng mga "kabalbalan" ni Kenkoy ang nasabing proseso sa pamamagitan ng paggamit ng wika na sumasalamin sa ginagalawang lipunan.

Makikita sa Dayagram 1 ang naging daloy ng Kenkoy Komiks na salamin sa naging pakikitungo ng mga Pilipino sa dayuhang kultura at wika. Masasabing hindi humantong sa lubos na pagbabago ng wika at kulturang Pilipino na pumapaloob sa konsepto ng "asimilisasyon" (Teske 351) o ang tuluyang pagbabago ng katutubong kalooban at kamalayan, dahil sinasagisag ng 'Carabao English' sa Kenkoy Komiks ang hindi lubusang pagkilala at pagtanggap ng mga Pilipino sa dayuhang wika at kultura ng mga Amerikano. Ang asimilisasyon ay nagsasaad ng lubos na pagbabago sa aspekto ng "kamalayan" (pagbabagong-loob), at ang lubos na pagtanggap sa isang punong-abalang kultura (Amerikano) sa kultura o lipunang umaangkop (Pilipino). Mula rito, nililinaw na hindi naging lubos ang pagtanggap ng Estados Unidos sa pagpasok ng Pilipino sa kanilang kultura, kung kaya't mayroong limitasyon ang naging ugnayan. Kumbaga, hindi nawala sa Pilipino ang pagkilala sa sarili. Samakatwid, sadya naman ang paggamit sa "Carabao English" o sa kaso ng Kenkoy Komiks, ang "kuwelang Ingles" bilang tunguhin sa pagbabalik-loob at pagpapatuloy ng diwang makabayan. Bagama't kinatawan ng Kenkoy Komiks ang inisyal na bunga ng akulturasyon ng Pilipino sa Amerikano, tinataglay at isinusulong pa rin nito ang pag-uugat sa kasaysayan at kalinangang Pilipino sa lahat ng pagkakataon.

Dayagram 1. Ang Kenkoy Komiks Bilang Tagapamagitan sa Akulturasyon ng Wika at Kultura sa Loob ng Kolonyal na Lipunan ng mga Amerikano

Kenkoy Komiks 1929 - 1934

Nagsimula noong taong 1926 ang kasaysayan ng industriya ng komiks, kung saan nakita ni Antonio "Tony" Velasquez ang silbi ng komiks bilang makabagong uri ng sining. Mula rito, nabuo ang Kenkoy Komiks at nagsilbing kauna-unahang komiks sa Pilipinas. Inilimbag ito sa ilalim ng Liwayway Magazine simula taong 1929 hanggang 1934. Si Romualdo Ramos ang naging may-akda at Antonio S. Velasquez, ang naging tagaguhit ng kartun at kinilalang "Ama ng Industriya ng Komiks." Nagsilbing makabagong uri at plataporma ng pagbabasa ang Kenkoy Komiks kung saan ang mga dibuho ang suporta upang masundan ng mambabasa ang naratibo. Nagsasaad ng reaksiyon sa pagpataw ng Ingles sa mga Pilipino ang nilalaman ng mga naratibo mula sa serye. Ayon kay Reyes, "specifically, the series indicated the way in which the locals were reacting to the imposition of English on the populace" (Teske 351).

Si Francisco “Kenkoy” Harabas ang pangunahing tauhan ng komiks. Inilalarawan si Kenkoy bilang isang taong mapagsamantala, isang tuso, isang Pilipinong sadyang nagsusuot ng mga banyagang pananamit, at pilit na nagsasalita ng wikang Ingles (“Carabao English”) (Teske 351). Mula sa pagsusuri ni Reyes, si Kenkoy ay isang mapanlinlang na indibidwal na nakaangkla pa sa mga tradisyonal na tauhan mula sa mga kuwentong-bayan. Nagsasaad ito ng panunuya sa konteksto ng pakikitungo ng karaniwang tao (masa o bayan) sa mga naghaharing-uri (kolonyal na pamamalakad at mga elit) (Reyes 396). Dagdag pa ni Reyes na,

Kenkoy himself must have struck the readers of Liwayway as a true ‘colonial’ who donned tuxedos [versus the native clothes constantly worn by other Velasquez characters, Rosing and her parents, for example], wore colorful Hawaiian shirts, played the ukulele, sang English pop songs...(Ancheta 35–60)

Si Kenkoy ay kumakatawan sa kamalayan ng taong-bayan hinggil sa mga hindi magkakapantay na katayuan ng mga tao sa kolonyal na lipunan. Dinadaan man sa pagpapatawa, panlilibang, at pang-aaliw ni Kenkoy sa sarili, lalo na sa paggamit ng “Kuwelang Ingles,” malalim ang sinasaad na mga kritisismo sa katauhan ni Kenkoy. Suriin ito nang mas malalim at may pagpapahalaga dahil ipinapakita nito ang kolonyal na mga pamantayan sa lipunang Pilipino.

Kritikal upang maunawaan ang konteksto ng panahon kung kailan inilimbag ang Kenkoy Komiks. Noong 1930’s, inihahanda ng Estados Unidos ang Pilipinas tungo sa pagkabansa nito sa pamamagitan ng Hare-Hawes Cutting Act. Naging daan naman ang Tydings-McDuffie Act upang opisyal na maging malaya ang Pilipinas mula sa kolonyalismong Amerikano sa pamamagitan ng pamahalaang Commonwealth. Mauunawaan mula rito ang pagiging bukas ng mga Amerikano sa pagbibigay ng kalayaan sa mga Pilipino. Pumasok ang Kenkoy Komiks sa kontekstong ito at itinuturing bilang katalisis ng pagbabagong anyo ng kabataan na harapin ang nagbabagong Pilipinas sa nasabing panahon na mayroong diin sa wika, kultura, at pambansang identidad. Ipinararating ni Velasquez sa tulong ng Kenkoy Komiks ang pangangailangan upang harapin ng kabataan ang pagmamahal sa sariling wika at kabihasan dahil ang kabataan na itinuturing na kinabukasan ng bayan ay saligan ng isang bagong lipunang malaya sa mga Amerikano.

Carabao English, ang “Kuwelang Ingles”

Tinaguriang pambansang hayop ng Pilipinas ang “kalabaw” (carabao). Tunay itong nagsisilbing mahalagang bahagi sa pamumuhay ng mga Pilipino dahil nakatutulong ito sa mga sakahan at bukid. Bilang isang agrikultural na bansa, malaki ang tulong ng kalabaw sa pang-araw-araw na pamumuhay ng mga karaniwang Pilipinong magsasaka, tagabukid, o ang masa kung kaya’t ito ang nagsisilbing akma ng representasyon ng isang Pilipino. Ngunit nagiging negatibo naman ang simbolismo kung gagamitin ang “kalabaw” sa isang wika tulad ng “Carabao English” dahil nagsasaad ito ng panlipunang pagkakahati ng tao sa pagitan ng mga Pilipinong elite at mga Pilipinong masa. Tumutukoy at nagiging representasyon sa kakayahan ng Pilipinong masa sa pagsasalita ng wikang Ingles ang tinaguriang “Carabao English.”

Isang uri ng “pidgin” ang “Carabao English,” hindi ito maaaring matanggap bilang Ingles o Tagalog (Ancheta 35–60). Ito rin ay isang katagang nilikha ng mga edukadong elite, upang mailarawan ang katawa-tawang paggamit ng wikang Ingles ng mga karaniwang tao o ng masa (Ancheta 35–60). Sumisimbolo ang “Carabao English” sa isang mababang uri ng wika, ang wika ng masa na sadyang pinipilit makibagay sa isang kolonyal na lipunang pinamumunuan ng mga elit at dayuhan. Ang sadyang pakikibagay ng masa sa pamamagitan ng paggamit ng wikang Ingles ay isang katawa-tawang pagsasaayos ng mga karaniwang tao sa perspektiba ng elite, mga naghaharing-uri, o mga dayuhan. Ayon kay Ancheta, ang Carabao English ay isang “bastardized English, in which orthography is changed almost to incomprehensibility, in which we find the interspersion and insertion of Americanized phrases with very Filipino (Tagalog) expressions” (Ancheta 35–60).

Isang kakaibang paghahalo ng Tagalog at Ingles ang wika ni Kenkoy, na kinikilala bilang “kuwelang Ingles,” “bastardong Ingles,” o “Carabao English.” Naglalaman ito ng mga paghahalo ng mga idyoma at pariralang karaniwang pananalita sa wikang Ingles upang ipahayag ang mga kaisipang Pilipino. Matutunghayan sa Talahanayan 1 ang mga ekspresyong dayuhan at mga pariralang ginagamit ni Kenkoy.

Talahanayan 1

Koleksiyon ng mga Idyoma Mula sa Kenkoy Komiks at mga Karagdagang Salin at Kahulugan

Mga Idyoma mula sa Kenkoy Komiks	Salin sa Ingles	Kahulugang-Salin sa Filipino*
Is dat so?	Is that so?	Talaga?
Oki-Dok	Okay	Pagtanggap o Pagsang-ayon
Siarap	Shut-up	Manahimik; Itigil ang pagsasalita
Monidaun	Money down	Mag-ambag ng pera
Weitaminit	Wait a minute	Sandali lamang
Magblo-aut	To blow-out	Manlibre
Yu Bet	You bet	Pusta?
Wat-Sa-Mara	What's the matter	Anong problema?
Gad-Demit ??????	God, damn it!	Diyos ko!
Yu-wil-si	You will see	Makikita mo
Bay-Gad	My God!	Diyos ko!
Laik Dat...O... Yu-Si	Like that, you see?	Ganoon, oh! Nakita mo?
Beri-Gud	Very Good	Mahusay
Luk-aut	Look out	Mag-ingat; Magmasid
Ol-rait	Alright	Ayos
Gud Moning	Good Morning	Magandang Umaga
Tenk-Yu	Thank you	Salamat
Dats Oret	That's alright	Ayos lang

Hoy! Huat is dis?	Hey! What is this?	Hoy! Ano ito?
Istik Em Ap!	Stick them up!	Itaas ang kamay!
Luk Hier	Look here	Tignan mo rito
Yu Gad Dem Hel Oras mo	You God Damn Hell, it's your time	Oras mo na!
Hevens Seik!	Heaven's sake!	Alang-alang sa langit!

*Batay sa sariling pagsasalin at paglikha ng may-akda.

Sumasalamin ang mga nabanggit at natukoy na idyoma mula sa Kenkoy Komiks sa mga katagang ginamit din sa pang-araw-araw na pakikipagtalastasan sa panahon ng Amerikano sa Pilipinas noong mga panahong 1920's hanggang 1930's o mga unang bahagi ng ika-20 siglo. Mayroong kamalayan si Kenkoy sa mga "usong" idyoma sa wikang Ingles kung saan nagsasaad ito ng sadyang pakikibagay at "akulturasyon" ng dayuhang kultura at katutubong wika.

Inilahad sa Talahanayan 2 na naging malikhain ang pamamaraan ng mga Pilipino upang matamo ang kaghinaan sa loob ng isang kolonyal na lipunang pilit na sinusugpo ang malayang pagpapahayag ng saloobin at mga damdamin ng bayan. Pumapaloob ang Kenkoy Komiks sa teorya ng pagpapatawa (humor) na nagsisilbing pagtatakip sa anumang ipinagbabawal na mga kaisipan at damdamin (Ancheta 54). Malaki rin ang silbi ng paggamit ng 'satire' o pangungutya na sadyang ipinalilitaw ng may-akdang si Velasquez hinggil sa paggamit ng kolonyal na wika, kung kaya't naging pokus ng karamihan sa naratibo sa Kenkoy Komiks ang paggamit ng 'kuwelang' Ingles ni Kenkoy. Sa pamamagitan ng komiks, nagagawang maipahayag ang tunay na saloobin at hangarin sa kaghinaan ng bayan. Mula sa komiks na Kenkoy, nailalarawan ang pang-araw-araw na buhay sa kolonyal na lipunan ng mga Pilipino. Mahalaga ang paggamit ng "bastardong Ingles" para maitago ni Tony Velasquez sa mga Amerikano ang tunay na layunin ng pagpapahayag ng saloobing bayan na alay ng may akda sa kabataang Pilipino na pangunahing mambabasa ng komiks. Bilang tuntunin, ginamit ang Ingles, iniangkop batay sa motibong makabansa at pangangailangan ng mga Pilipino sa paglaban sa kolonyalismo.

Talahanayan 2

Mga Parirala: Pag-aangkop at Pag-aangkin ng wikang Ingles

Pahina	Carabao English sa Kenkoy Komiks	Pagbabaybay sa Kasalukuyan
1	"Tayo mag-dans para tayo abutin ng bagong taon sa happiness."	Tayo ay sumayaw para tayo abutin ng bagong taon sa kasiyahan
3	"Dyeneral Roxas, wi-ar Bagong Katipunan reding mamatay po awar dier bayan, peid na po kami ng wan piso."	Heneral Roxas, kami ang Bagong Katipunan handang mamatay para sa mahal na bayan, bayad na po kami ng isang piso
2	"Ay wil sasapi sa Bagong Katipunan"	Ako ay sasapi sa Bagong Katipunan
4	"Bay-Gad! Der is may talagang kalaban"	Diyos ko! Nandoon ang aking tunay na kalaban

5	"Ay wil maglalaro ng "wee-golf" tayo na mag-pley"	Ako ay maglalaro ng "wee-golf" tayo na maglaro
6	"Bay-gali! Dis is mabuting palatuntunan ng Bagong Katipunan."	Diyos ko! Ito ang mabuting palatuntunan ng Bagong Katipunan
8	"Haw is yu, pulis?"	Kamusta ka, pulis?
9	"Pa-ir, pa-ir!"	Sunog! (Fire sa konteksto ng kartun)
10	"Hindi... Berikerpul ka lang... baka masira"	Hindi... mag-ingat ka lang... baka masira
10	"Yu-no, beri peligroso ang pagtawid diyan..."	Alam mo, tunay na peligroso ang pagtawid diyan
27	"Aba, luk-aut mister... baka ninyo maupan ang aking buks... wala ba kayong ay's?"	Aba, mag-ingat ginoo baka ninyo maupan ang aking mga aklat wala ba kayong mata?
34	"Istap... Ay du nat ispiik Tagalog"	Hinto... ako ay hindi nagsasalita ng Tagalog
34	"Olweys tok Inglis... Bikos wi ar sibilais pipol"	Laging magsalita ng Ingles... dahil tayo ay sibilisadong tao
34	"Importan notis from dis dey Kenkoy wil ispiik Inglis olweys no mor Tagalog bkos Inglis is di moda an ebribadi ispiik dis language of civiliasacion... very respekfooly"	Mahalagang mula sa araw na ito si Kenkoy ay laging magsasalita ng Ingles hindi na Tagalog dahil ang Ingles ang wikang sinasalita ng lahat bilang wika ng sibilisasyon... Gumagalang
36	"dats oret ay am not tumututol"	Ayos lang... Ako ay hindi tumututol
36	"wel ay si dat...bat don't yu-no"	Alam ko... subalit hindi mo ba alam...
36	"ay am olso para sa babae"	Ako rin ay para sa babae
37	"O! Rait... ay no naw"	Tama... Alam ko na
37	"ay si... beri gud yu ar beri gud magtuturo"	Batid ko na... Ikaw ay mahusay magturo
37	"Iaik dat e kung going to kaliwa?"	Ganoon, eh kung patungong kaliwa?
38	"aba! Ay no ang pag-istap beri isi yan!"	Aba! Alam ko ang pagtigil, madali lang iyan!
39	"atang Ver! Veri masakit ang insaid ng tiyan ko..."	Tatang Ver! Masakit ang aking tiyan
41	"ay medio oret na"	Katamtaman na
41	"beri mahirap pala... ibig ko nang mag dans pero no puede pa"	Lubos na mahirap pala, ibig ko nang sumayaw ngunit hindi pa pwede
41	"is dat tru kailan pa... du yu gib kontribusion?"	Totoo ba iyan? Nagbibigay-kontribusyon ka ba?
42	"bay gali dis is gud opotunasion"	Diyos ko! Ito ay magandang pagkakataon
45	"ay wil oobserbesion ko nga kung bakit ganito ang nangyayari"	Ako ay magmamasid kung bakit ganito ang nangyayari
46	"go go muna ako kina Rosing bago mag-sing sa radio"	Pupunta muna ako kina Rosing bago kumanta sa radyo
46	"Rosing sising ako sa Radio ngayon sasama ka ba?"	Rosing ako ay kakanta sa radyo ngayon sasama ka ba?
46	"a! Is dat yur radio tingnan ko nga?"	Ah! Iyan ba ang iyong radyo tingnan ko nga?
46	"naku bay gali what klaseng radio ito...?"	Naku, ano bang klaseng radyo ito...?
47	"gad-demit... bakit hindi ako nakikilala ni Rosing? Huat-sa-mara?"	Diyos ko... Bakit hindi ako nakikilala ni Rosing? Bakit kaya?
47	"halo... Binong... huwer ar-yu paparon?"	Oy... Binong... saan ka tutungo?
47	"Aba, mister tatang dont-yu no mi? Ako si Kenkoy..."	Aba, tatang nakikilala mo ba ako? Ako si Kenkoy...
52	"huay did yu sinulatan mi na pakasal na tayo!"	Bakit mo ako sinulatan na magpapakasal na tayo!
58	"wel yestadey kahapon nang ako'y bagong labas sa Bilibid ay nakayapak ako nang paa"	Alam mo, kahapon nang ako'y bagong labas sa Bilibid ay nakayapak ako nang paa
59	"halo doktor siguro ako'y sik na sik... tignan nga ninyo ako!"	Uy doktor siguradong ako ay mayroong sakit... tingnan nga ninyo ako!
61	"ay wil bibili nang pang santa elena ni Rosing"	Ako ay bibili ng pang-Santa Elena ni Rosing
62	"ay am priperd na para sa haik sa Antipolo tomoro"	Ako ay handa sa pag-akyat sa Antipolo bukas
64	"ay em nagpapraktis..."	Ako ay mag-eensayo
65	"hey! Weit ay wil magpapaliwanag..."	Uy! Sandali! Ako ay magpapaliwanag...
66	"yes na yes na ay em beri mayaman na... ay wil ipagbibili ito uli..."	Ako ay napakayaman na... ipagbibili ko ito muli...
78	"luk Rosing beri maganda ang mga tanawin dito"	Uy...Tingnan mo Rosing napakaganda ang mga tanawin dito
80	"bat mister pulis let mi mangatuwiran"	Subalit ginoong pulis hayaan ninyo akong mangatuwiran
84	"halo haw is yu"	Uy...kumusta ka?
85	"oret iiskram na ako Beho..."	Sige, ako'y aalis na Beho...

*Batay sa sariling salin at likha ng may-akda

Nadatnan mula sa Talahayanan 1 at Talahayanan 2 ang malawak na paggamit ni Kenkoy sa mga idyoma at pariralang Ingles o maka-kanluranin. Ito ang nagsasaad sa paggamit ng tinaguriang “General American English” (Green 20). Halimbawa ay ang “huat-sa-mara” (What’s the matter) kung saan nagsasaad ito ng mga pangkaraniwang contractions mula sa “what is” na naging “*what’s*.” Ang paggamit ng “*dats*” mula sa “that is” ay naging “*that’s*,” at ang “*don’t*” mula sa “do not” o ang “*em*” mula sa “them.” Mula sa mga nabanggit na halimbawa nakuha at nakibagay si Kenkoy sa mga contractions na matatagpuan sa Amerikanong-Ingles. Maliban pa rito, mahilig gumamit si Kenkoy ng tinaguriang “bilingual code-switching” (Woolford 520-536) kung saan pinaghahalo nito ang wikang Ingles at Tagalog upang maitawid ang kaniyang mga idea, nararamdaman, at mga punto. Tulad na lang ng sumusunod: “*hey! Weit ay wil magpapaliwanag....*”, o ang, “*halo doktor siguro ako’y sik na sik... tignan nga ninyo ako!*”

Sa pag-aaral nina Bucholtz at Hall (2005), isinasaad nito na ang identidad ay kaugnay sa antas ng isang indibidwal sa lipunan batay sa paggamit ng wika. Lumilitaw mula sa paggamit ng Carabao English ang kalidad ng edukasyon ni Kenkoy. Pilit ang kaniyang paggamit ng Ingles sa gayon maraming pagkakataon ay puno ito ng kamalian sa gramatika. Sumisimbolo ang mga pagkakamaling ito sa kaniyang kawalan ng kakayahan upang makipagtalastasan nang mabuti sa iba. Nakahon si Kenkoy sa identidad ng hindi edukado o mayroong malaking kakulangan sa edukasyon. Nilalaro mula rito ang kaisipan hinggil sa pag-unlad ng isang indibidwal at ang kamalayang kolonyal na iginigiit na ang susi sa pag-unlad o kaginhawaan ng buhay ay matuto ng wikang Ingles. Kung tutuusin, ang mismong kawalan ng abilidad ni Kenkoy na makiangkop at makibagay sa mga dayuhan tulad ng kaniyang pananamit, ang kaniyang Asyanong mukha, at lalo na ang kaniyang Carabao English ang nagsasaad sa inilalayan ng mga may-akda; huwag tularan si Kenkoy.

Sa pananaw ng mga mambabasa, lumilitaw na hindi itinuturing na ‘seryoso’ at hindi dapat seryosohin ang mga taong katulad ni Kenkoy. Sino ang nais matuto o makinig sa isang katulad niya? May katunayan ba ang isang pagpapahayag ni Kenkoy hinggil sa paggamit ng Ingles at ang karagdagang payo sa iba upang gamitin ang simbolo ng isang sibilisadong tao? Ito ang mga paraan ng kritisismo na ipinapakita ni Velasquez sa Kenkoy Komiks:

“Olweys tok Inglis.... Bikos wi ar sibilais pipol” - Kenkoy

[Laging magsalita ng Ingles... dahil tayo ay sibilisadong tao]

Nilalaban ng Kenkoy Komiks ang kolonyal na pamantayan at sa sining ng komiks ito ipinahayag. Ayon kay Hsu (2015), ang mekanismo ng pang-araw-araw na wikang [Ingles] ginagamit ay isang salamin upang matanaw ang sistematikong pagpapanatili ng kolonyal na kamalayan [‘whiteness’] at ang karagdagang proseso upang labanan ito. Sa artikulong ito, naging paraan ang Carabao English upang isalarawan ang pagiging subersibo ng pangkaraniwang Pilipino [Kenkoy] sa pamamagitan ng sadyang pangungutya ng wikang Ingles habang ginagamit ito sa pang-araw-araw na buhay ni Kenkoy. Samakatwid, mahalaga ang konsepto ng satire upang maunawaan ang mga ibinahaging idyoma at parirala na

ginamit ni Kenkoy. Naglalaan ang naging paggamit ng satire ng mga alternatibong ekspresyon upang maitawid ang mga pangkasalukuyang pangyayari na nagaganap sa pang-araw-araw na buhay sa lipunan kung kaya't isinasaad nito ang pagiging "kuwela" o "katawa-tawa" o ang sadyang paggamit ng "bastardong Ingles" upang ibahagi ang punto ng mga may-akda hinggil sa pagmamahal sa sariling wika.

Nagsasaad ang sadyang paggamit ng "bastardong" Ingles sa Kenkoy Komiks na sa lahat ng pagkakataon ay nagbubunga ito ng mga suliranin dahil sa naging paraan ng paggamit nito. Hinubog ang identidad ni Kenkoy bilang isang katawa-tawang indibidwal dahil sa pilit na pakikibagay nito sa kolonyal na wika. Kung tutuusin, mababa ang pagtingin kay Kenkoy dahil ang kaniyang paggamit ng wikang Ingles ay nagsasaad ng kaniyang mababang kalidad ng edukasyon. Kung ang wikang Ingles ay wika ng mga sibilisado batay sa ideolohiyang kolonyal, ibig sabihin ay hindi sibilisado si Kenkoy at ang mga tao na hindi makaunawa o kayang magsalita sa wikang ito. Nadatnan dito ang pananaw ng elit at ng mga kolonyal, ang sinasabing dambuhalang hidwaan sa pagitan ng masa at elit/dayuhan. Maraming pagkakataon ay hindi siya mismo maunawaan ng kaniyang mga kasamahan o ang kabaligtaran ay hindi niya maunawaan ang wika ng kaniyang mga nakakausap. Sa kabila ng paggamit ng satire o pangungutya ng wikang Ingles, taglay din ng Kenkoy Komiks ang mekanismong pedagohikal kung masusing susuriin ang nilalamang mga kuwento at pahayag ng nasabing komiks.

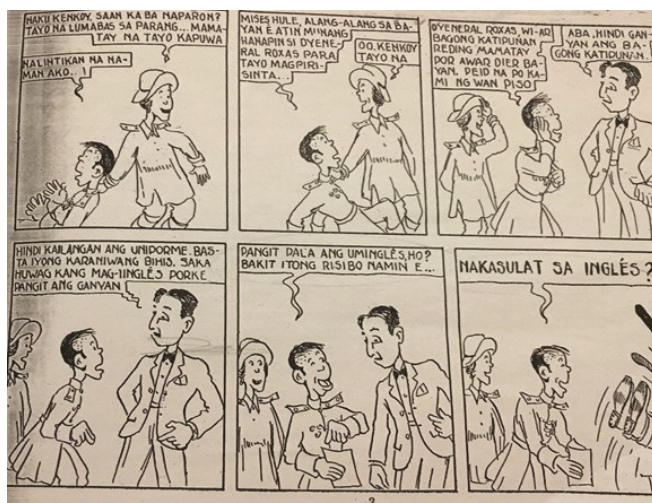
Krisis Pangwika

Naglalaman ang Kenkoy Komiks ng iba't ibang "kabalbalan" ni Kenkoy sa loob ng kolonyal na lipunan. Hindi lamang limitado ang naratibo sa pagpapatawa ng mga mambabasa, kung hindi tumatalakay rin ito sa iba't ibang panlipunan at politikal na mga suliraning nadatnan sa tunggalian ng magkaibang wika at kultura sa pagitan ng Pilipinas at Estados Unidos. Ang kuwento ni Kenkoy ay ang salaysay ng mga Pilipino sa konteksto ng mapanghamong karanasan sa panahon ng administrasyong kolonyal ng Estados Unidos.

Nakatuon ang pananaliksik sa pagsusuri at pagtalakay ng suliranin ng wika sa Kenkoy Komiks. Sa konteksto ng pakikibagay ni Kenkoy, napipilitan siyang gumamit ng wikang dayuhan, o ang Ingles upang lumitaw ang kaniyang larawan bilang isang modernong indibidwal na nagsasaad ng pagkakaroon ng mataas na antas ng kabihasan sa konteksto ng Kanluraning pamantayan. Bunga ito ng malawakang propaganda ng Estados Unidos, ang programang "Benevolent Assimilation" na inilunsad ni William McKinley noong 21 Disyembre 1898 nang mapasakamay ng Estados Unidos ang Pilipinas (Miller 1982). Malaking bahagi ng programang ito ang paglulunsad ng isang komprehensibong programa sa edukasyon. Ang pangunahing adyenda nito ay ang pagtaguyod ng mga pampublikong paaralan, ang pagkaloob ng libreng pag-aaral at pagtuturo ng wikang Ingles sa mga Pilipino. Dahil sa aktibong pagtanggig at pagtutol ng mga Pilipino laban sa pananakop ng Estados Unidos ipinataw ang batas na Sediton Law, kung saan ipinagbabawal ang anumang propaganda na anti-kolonyal o laban sa Estados Unidos (Cullinane 49–76). Kaalinsabay nito ang paglunsad ng *Pacification Campaign* upang mawaksi and digmaang Pilipino-Amerikano mula 1899

hanggang 1902 (Linn, 2000). Kaakibat nito ang mga layunin at interes ng kolonyalismo kung saan mapakikinabangan ng mga Amerikano ang inilunsad na sistema ng edukasyon. Sa katunayan, naging matindi ang paghihigpit ng Estados Unidos sa mga Pilipino na tinatangkilik ang sariling wika. Si Teodoro Asedillo ay kinasuhan ng mga Amerikano noong 1923 dahil ginamit niya ang wikang Filipino sa pagtuturo, sa kabila ng pagbabawal nito ng mga Amerikano (Simbulan 405–409). Lumipas na ang 26 na taon mula sa paglunsad ng *Benevolent Assimilation* at ang iba pang kolonyal na batas na ipinataw ng Estados Unidos nang ilimbag ang Kenkoy Komiks noong 1924.

Ipinamalas ni Kenkoy ang diwa ng pagiging makabayan nang tinangka nitong sumali sa politikal na programa ni Roxas, “Ang Bagong Katipunan” (Larawan 1). Ipinapahayag ni Kenkoy ang pagiging handa nitong mamatay para sa bayan at nabayaran na siya ng ‘wan piso’ [piso], subalit pinuna ito ni Roxas. Bihis-rebolusyonaryo si Kenkoy at pilit na gumagamit ng wikang Ingles habang kausap si Roxas, subalit payo ni Roxas na hindi tunay na rebolusyonaryo ang pagiging bayaran, ang pagsusuot ng magarbang kasuotang pang sundalo, o ang gumamit ng wikang Ingles (Velasquez 3).

Larawan 1. 'Bagong Katipunan'. Pinagkunan: Album ng Kabalbalan ni Kenkoy (Velasquez 3)

Inimumungkahi ni Velasquez ang pangangailangan na tangkilikin ang paggamit ng wikang Filipino sa kabila ng pagpataw ng sapilitang pag-aaral ng wikang Ingles dahil sa sariling wika mapapahayag nang mabuti ang sarili. Mahalaga ang paggamit ng sariling wika sa pakikipag-usap sa kapuwa Pilipino upang maunawaan ang nais ipahayag at hindi dapat gamitin ang dayuhang wika sa lahat ng pagkakataon. Makikita si Kenkoy sa isang mapanganib na sitwasyon nang matagpo nito ang sunog, bilang pagsaklolo isinisigaw nito ang “sunog... pa-ir, pa-ir... sunog!” (Velasquez 9), subalit sumakto ang pagsigaw nito ng “FIRE!” sa harap ng mga pulis na nag-eensayo ng pagbabaril, kung kaya’t hindi sadyang nabaril si Kenkoy ng pulis (Larawan 2). Nagtapos ito sa pagbibigay-payo ng pulis kay Kenkoy, “Ikaw kasi, iningles mo pa ang sunog, iyan ang mapapala ng ayaw gumamit ng sariling wika... kaya madala ka na...” (Velasquez 9)

Larawan 2. FIRE! Pinagmulan: Album ng Kabalbalan ni Kenkoy (Velasquez 9)

Sa isang comic strip, natagpuan ni Kenkoy na karamihan ng kaniyang mga kausap ay gumagamit ng wikang Ingles, ngunit pumapaloob sa “Carabao English.” Nang makausap si Aling Upeng Kikay sa Filipino, sinagot nito si Kenkoy na hindi niya maunawaan ang wikang Filipino/Tagalog [“*istap... ay du nat ispiik Tagalog...*”] (Velasquez 34). Dagdag pa nito na dapat laging gamitin ang wikang Ingles, dahil ang mga Pilipino ay mga sibilisadong tao (Velasquez 34). Nakatuon ang mga pagsisikap ng mga Pilipino sa pagkatuto at paggamit ng dayuhang wika (Ingles) upang mapatunayan sa kolonyal na lipunan na mayroong karunungan at kakayahan ang mga Pilipino na makiangkop sa mga kolonyal na pamantayan. Dahil sa pagtangkilik ni Aling Upeng Kikay sa wikang Ingles (Larawan 3), nadatnan ni Kenkoy ang nagaganap na krisis sa lipunan sa konteksto ng wika [“*Masama ang nangyayari, panibagong krisis naman ito.*”] (Velasquez 34) Ayon naman sa magulang ni Kenkoy, kinakailangang matuto ang mga Pilipino na gumamit ng wikang Ingles upang mabigyang kalayaan ang Pilipinas. [“*kailangan daw tayong matuto ng Ingles upang bigyan ng Independensia nang mga Amerikano...*”] (Velasquez 34). Kagulat-gulat na mga pangyayaring ito para kay Kenkoy dahil sa pagtanggap ng kaniyang mga kababayan sa dayuhang wika. Samakatwid, naimpluwensiyahan na rin si Kenkoy na gumamit ng wikang Ingles subalit lumilitaw pa rin ang hangarin ng bayan upang matamo ang kasarinlan na ipinangako ng Estados Unidos:

Importan notis from dis dey Kenkoy wil ispiik Inglis olweys no mor Tagalog bkos Inglis is di moda an ebribadi ispiik dis language of civiliansacion... very respekfooly... Ken...(Velasquez, 34).

[Important notice, from this day Kenkoy will speak English always, no more Tagalog because English is the mode and everybody speaks this language of civilization.... Very respectfully.... Ken]

Larawan 3. "Ay Du Nat Ispik Tagalog". Pinagmulan: Album ng Kabalbalan ni Kenkoy (Velasquez, 34)

Dahil sa mga makadayuhang ekspresyon na ginagamit ni Kenkoy, tulad ng "Huh! Wat-Sa-Mara?" [Huh? What's the matter?] (Velasquez 35) at iba pa, hindi siya maunawaan ng kapuwa Pilipino ("Ano ba ang ibig sabihin noon?") (Velasquez 35) kung kaya't maaaring dagdag ito sa pagiging katawa-tawa ni Kenkoy sa pananaw at perspektiba ng kapuwa Pilipino. Lohikal naman na dapat gamitin ang sariling wika bilang pangunahing moda ng pakikipag-usap sa kapuwa, at hindi ang dayuhang wika na wala namang kontribusyon sa pagkakaisa ng bayan. Ipinapakita sa Kenkoy Komiks ang pangangailangan sa pagpapahalaga sa sariling wika at itinuturo na sa mga pagkakataong gagamitin ang ibang wika ay nagkakaroon ng mga negatibong epekto ito sa konteksto ng pakikitungo sa sariling lipunan.

Pinapairal sa kolonyal na lipunan ang rasismong pananaw sa sariling wika at kultura, at ipinapataw ang kaisipan na ang Kanluraning wika at kultura ang mataas na kabihasan, sa pamamagitan nito magpapatuloy ang kolonyal na isip sa mga sinakop na bansa. Tinatangkang iwaksi ng Kenkoy Komiks ang kaisipang ito sa pamamagitan ng mapangutyang pamamaraan tulad ng pagtingin dito bilang isang katawa-tawang sitwasyon, na hindi dapat tularan ng bayan.

PANGWAKAS

Isang direkta at simpleng plataporma o moda ng pagpapahayag ang komiks kung saan iniuugnay ang biswal at tekstong elemento kung kaya't nagsisilbing madaliang paraan ito ng komunikasyon. Kung babalikan ang pambungad ni Velasquez sa aklat, tanging inaasahan nito na mapaliwanag at matuklasan ang mga kabalbalan ni Kenkoy na dapat hindi tularan at "iwaksi ang hindi wastong kilos at pag-uugali" (Velasquez 2004) ng mga kabataang Pilipino. Higit pa rito, binigyang pagpapahalaga ni Tony Velasquez sa sumusunod na pananalita:

Tunay nga't ang "bayani" ng kasaysayang ito'y naglalarawan sa ilang kabataan nating nagpapakalulong sa pagsunod sa masasagwang lakad nang "moda," subali't inaasahan naming sa kanilang pagtunghay sa mga kabalbalang pinaggagawa ni Kenkoy, ay unti-unti naman nilang huhubarin ang pangit na pananamit nila, at iwawaksi ang hindi wastong kilos at pag-uugali.

Iyan, tanging iyan lamang ang tunay na hangarin sa paglalathala ng "Album ni Kenkoy," at mga minamahal na kaibigan, pinasasalamatan ko kayo nang marami sa pagtangkilik sa aklat na ito; kung nadudulutan ko ang iyong puso ng libangan at katatawanan ay mangyari sanang bumili pa kayo ng isa pang sipi bilang handog sa inyong matalik na kaibigan. (Velasquez 2004)

Natunton mula sa pagsusuri ng Kenkoy Komiks ang naging proseso ng pag-angkin at pag-angkop ng mga Pilipino sa wika at sa dagok ng pananakop ng Estados Unidos, kung saan nagsilbing tagapamagitan si Kenkoy sa dalawang magkaibang wika at kultura. Dahil sa sapilitang pagpataw ng mga kolonyal na pamantayan at institusiyon naging limitado ang malayang pagpapahayag sa konteksto ng pagtutol sa pananakop sa bahagi ng mga Pilipino. Natunghayan ang kahalagahan ng Kenkoy Komiks bilang isang paraan upang maipakita ang pagbatikos at protesta mula sa paghihigpit ng kolonyal na lipunan. Samakatwid, nagkaroon ng malikhaing paraan ng pagpapahayag ang mga Pilipino laban sa mga hindi kanais-nais na mga pagbabagong nararanasan dulot ng pananakop at kolonisasyon.

Nadatnan din mula sa pananaliksik ang mga naging hakbang sa paggamit sa dayuhang wika sa loob ng kolonyal na lipunan sa Pilipinas, dahil sa pilit na paggamit, pakikibagay, at pag-angkop ng mga Pilipino sa kanluraning mga pamantayan, nabuo ang isang uri ng "Pidgin English" na tinaguriang "Carabao English" ng mga elit. Matutunghayan din ang pagkakahati ng lipunan sa konteksto ng bayan at elit. Mayroong taglay na pangungutya, pagpuna, at pagbatikos ng bayan ang Kenkoy Komiks hinggil sa mga pagbubura ng sariling kabihasan na nakikipagtunggali sa punong-abalang bansang mananakop.

Natukoy ang naging pag-angkin ng mga Pilipino sa dayuhang wika at ang pilit na paggamit nito sa pang-araw-araw na buhay. Natunghayan ang naging suliranin hinggil sa paggamit ng wikang Ingles ng mga Pilipino sa mga bahagi ng pagbabaybay, pagbigkas, at pang-unawa ng mga parirala at idyomang ginamit sa Kenkoy Komiks. Bunga ng suliraning ito, nagkakaroon ng matinding krisis pangwika at panlipunan. Ang katagang "Carabao English" na mismong terminong ginamit ng elit upang malarawan ang uri ng Ingles (makuwela at katawa-tawa) ng bayan ay isang pagpapatuloy ng kamalayang kolonyal sa pamamagitan ng pagpapairal ng rasismo sa sariling bayan.

Nagsilbing pedagogikal na paraan ng pagsulong ng makabayang diwa ang Kenkoy Komiks. Higit pa rito ang panandaliang pagbibigay kaginhawaan sa pamamagitan ng pagpapatawa sa mga mambabasa ang mga kabalbalan ni Kenkoy. Kabalbalan at pagpapatawa na nagbibigay ng seryosong mensahe ng paglaban at diwang makabansa ng mga Pilipino sa ilalim ng pananakop ng Amerikano sa bansa.

MGA SANGGUNIAN

- Alzona, E. *A history of education in the Philippines: 1565-1930*. Manila, Philippines: University of the Philippines Press, 1932. Limbag.
- Ancheta, Maria Rhodora G. "Halakhak: Defining the "National" in the Humor of Philippine Popular Culture." *Thammasat Review* 14, no. 1 (2010): 35-60. Limbag.
- Barrows, D. P. *A history of the Philippines*. Manila, Philippines: American Book Company, 1905. Limbag.
- Black, Art. "Monsters, Midgets, Politicians and Superheroes: The Philippines on Film." *Asian Cinema* 17, no. 2 (2006): 78-83. Limbag.
- Boyd, Brian. "Laughter and literature: A play theory of humor." *Philosophy and literature* 28, no. 1 (2004): 1-22. Limbag.
- Bramlett, F. Linguistic Codes and Character Identity in Afro Samurai. In F. Bramlett (Ed.), *Linguistics and the study of comics*. New York, NY: Palgrave Macmillan, 2012.
- Bucholtz, M. (2003) Sociolinguistic nostalgia and the authentication of identity. *Journal of Sociolinguistics* 7.3: 398–416. Limbag.
- Bucholtz, M. and Hall, K. *Identity and interaction: a sociocultural linguistic approach*. *Discourse & Society* (2005) 7.4–5: 585–614. Limbag.
- Chua, Karl Ian U. Cheng. "The Stories They Tell:" Komiks" during the Japanese Occupation, 1942-1944." *Philippine studies* (2005): 59-90. Limbag.
- . "Educational Komiks: Shifting Perspectives." *Kyoto Review of Southeast Asia* 16, (2014). <https://kyotoreview.org/issue-16/educational-komiks-shifting-perspectives/>. Web. Inakses noong 5 Agosto 2019.
- Chua, Karl Ian Uy Cheng, and Kristine Michelle Santos. "Pinoy Manga in Philippine Komiks." *Global Manga*. Routledge, 2016. 201-216. Limbag.
- Cohn, Neil. "Comics, linguistics, and visual language: The past and future of a field." *Linguistics and the Study of Comics*. Palgrave Macmillan, London, 2012. 92-118. Limbag.
- Constantino, Renato. *The miseducation of the Filipino*. Manila, Philippines: Foundation for Nationalist Studies, 1966. Limbag.
- Croft, William, and D. Alan Cruse. *Cognitive linguistics*. Cambridge University Press, 2004.
- . *Neocolonial identity and counter-consciousness: Essays on cultural decolonization*. Routledge, 2017. Limbag.
- . *The Philippines: A past revisited*. Tala Pub. Services, 1975. Limbag.
- D'Angelo, M., and L. Cantoni. "Comics: semiotic approaches." (2006): 627-635. *Encyclopedia of Language & Linguistics (Second Edition)*. Boston Elsevier, 2006. 627-635. Limbag.
- Fondevilla, Herbeth. "Contemplating the Identity of Manga in the Philippines" *International Journal of Comic Art* 9, no. 2 (2007) Limbag.
- Green, Lisa J. *African American English: a linguistic introduction*. Cambridge University Press, 2002. Limbag.
- Grindstaff, Beverly K. "Creating identity: exhibiting the Philippines at the 1904 Louisiana Purchase Exposition." *National Identities* 1, no. 3 (1999): 245-263. Limbag.
- Hall Jr, Robert A. "The life cycle of pidgin languages." *Lingua* 11 (1962): 151-156. Limbag.
- Hsu, F. Colonial lessons: Racial politics of comparison and the development of American education policy in the Philippines. In D. C. Maramba & R. Bonus (Eds.), *The "other" students: Filipino Americans, education, and power* (2013): 39-62. Charlotte, NC: Information Age Publishing, Inc. Limbag.
- Hsu, Funie. "The coloniality of neoliberal English: The enduring structures of American colonial English instruction in the Philippines and Puerto Rico." *L2 Journal* 7.3 (2015).
- Hudson, Richard Anthony. *Sociolinguistics*. Cambridge University Press, 1996. Limbag.
- Ileto, Reynaldo Clemena. "Philippine wars and the politics of memory." *positions: east asia cultures critique* 13, no. 1 (2005): 215-235. Limbag.

- . "The 'unfinished revolution' in Philippine political discourse." *Japanese Journal of Southeast Asian Studies* 31, no. 1 (1993): 62-82. Limbag.
- Lent, John A. "Comic art in the Philippines." *Philippine studies* 46, no. 2 (1998): 236-248. Limbag.
- Linn, Brian McAllister. *Guardians of Empire: The US Army and the Pacific, 1902-1940*. University of North Carolina Press, 1997. Limbag.
- . *The Philippine War, 1899-1902*. University Press of Kansas, 2000. Limbag.
- . *The US Army and Counterinsurgency in the Philippine War, 1899-1902*. UNC Press Books, 2000. Limbag.
- Maldonado-Torres, Nelson. "On the Coloniality of Being: Contributions to the Development of a Concept." *Cultural studies* 21.2-3 (2007): 240-270. Limbag.
- Martin, Isabel Pefianco. "Periphery ELT: The politics and practice of teaching English in the Philippines." In *The Routledge handbook of world Englishes*, pp. 269-286. Routledge, 2010. Limbag.
- . *How, How the Carabao: Tales of Teaching English in the Philippines*. Ateneo de Manila University, Loyola Schools, 2009. Limbag.
- McKinley, William. "Benevolent Assimilation Proclamation." *Speech, Washington, DC* (1898). Limbag.
- Miller, Stuart Creighton. *Benevolent assimilation: The American conquest of the Philippines, 1899-1903*. Yale University Press, 1982. Limbag.
- Morreall, John. "Philosophy of humor." (2012). Limbag.
- Pefianco Martin, Isabel. "Fearing English in the Philippines." *Asian Englishes* 11, no. 2 (2008): 76-79. Limbag.
- Philippine Commission. *Public laws passed during the period from September 1, 1900, to August 31, 1902: Acts nos. 1 to 449, inclusive*. Manila, Philippines: Bureau of Public Printing, 1903. Limbag.
- Philippine Commission. *Public session minutes of the United States Philippine Commission*. Manila, Philippines: Philippine Commission, 1901. Limbag.
- Phillipson, Robert. *Linguistic imperialism*. London, UK: Oxford University Press. Phillipson, R. (2008). *The linguistic imperialism of neoliberal empire. Critical Inquiry in Language Studies*, 5(1), 1- 43. Limbag.
- . "Linguistic imperialism." *The Encyclopedia of Applied Linguistics* (1992): 1-7. Limbag.
- Pierce, Charles Sanders, and J. Hoopes. "Pierce on Signs: Writings on Semiotic." *Edited by James Hooper. Chapel* (1991). Limbag.
- Rafael, Vicente L. "Reorientations Notes on the Study of the Philippines in the United States." *Philippine Studies* (2008): 475-492. Limbag.
- Reyes, Soledad S. "The Philippine" Komiks": Text as Containment." *Southeast Asian Journal of Social Science* (1997): 79-91. Limbag.
- Roxas, Cynthia, and Joaquin Arevalo. *History of Comics of the Philippines and Other Countries*. Islas Filipinas Publishing Company, 1985. Limbag.
- Shurcliff, Arthur. "Judged humor, arousal, and the relief theory." *Journal of personality and social psychology* 8, no. 4p1 (1968): 360. Limbag.
- Teske Jr, Raymond HC, and Bardin H. Nelson. "Acculturation and assimilation: A clarification." *American Ethnologist* 1.2 (1974): 351-367. Limbag.
- Tsakona, Villy. "Language and image interaction in cartoons: Towards a multimodal theory of humor." *Journal of Pragmatics* 41, no. 6 (2009): 1171-1188. Limbag.
- Veatch, Thomas C. "A theory of humor." (1998): 161-216. Limbag.
- Velasquez, Tony. "Album ng Kabalbalan ni Kenkoy. np: Rarekomiks." (2004). Limbag.
- Woolford, Ellen. "Bilingual code-switching and syntactic theory." *Linguistic inquiry* 14.3 (1983): 520-536. Limbag.